

Expeditiemodel vs. Veldloopmodel

Henk Witteman is onderwijsadviseur bij TSM Consultants (gelieerd aan de uitgeverij Malmberg). Op de website *Onderwijs van Morgen* schrijft hij een artikelenreeks over het thema *Motivatie en meer in het bijzonder over de mogelijkheden van het Expeditiemodel in het voortgezet onderwijs* (2/12/2011).¹ Maar wie is de geestelijke vader en naamgever van dit model geweest en hoe zag diens model er uit? Daarover laat Witteman zijn lezers in het ongewisse.

In 1972 schreef de Commissie *Ontwikkeling Wetenschappelijk Onderwijs in opdracht van het ministerie een probleemanalyse over selectie van studenten*.² De hoofdauteur was een vooraanstaande hoogleraar in de psychologie: A.D. de Groot. Hij schetst twee verschillende strategieën om de bokken van de schapen te scheiden:

(a) Permanente selectie: de studieleiding biedt een studieloopbaan met opeenvolgende toetsmomenten aan. Iedereen mag instromen, maar dat geschiedt voor eigen rekening en risico. De toetsmomenten, van het eerste tot het laatste, fungeren als selectieve horden. Wie alle horden weet te nemen, haalt uiteindelijk het diploma. Maar vele studenten struikelen. Zij raken vertraagd en velen zullen de hordenloop voortijdig moeten afbreken. *Survival of the fittest!* Deze permanente selectie wordt het Veldloopmodel genoemd.

(b) Vroegtijdige selectie: de studieleiding bepaalt vroegtijdig (al dan niet via een brugjaar), wie geschikt is voor de opleiding. Studenten die door deze selectie heen komen, krijgen een slaaggarantie: zij zullen in de officiële cursusduur naar het diploma worden geleid. Ze krijgen dus 'een sterk studiecontract' aangeboden. Maar dat kan natuurlijk alleen als ze zich voldoende voor hun studie inzetten: het contract bevat een strenge 'ijverclausule'. Beide partijen beloven alle inspanning te leveren die nodig is opdat de toegelaten student de gestelde opleidingsdoelen in de officiële cursusduur bereikt. Na de toelatingsselectie gaan de docenten en studenten als het ware op een gezamenlijke expeditie: samen uit, samen thuis. De selectie staat dus in het perspectief van een Expeditiemodel dat verhoudingsgewijs 'selectievrij' is.

Het moge duidelijk zijn dat het aldus geschetste Expeditiemodel een ideaaltypisch karakter heeft. Bij de uitwerking ervan zal men vermoedelijk water in de wijn moeten doen:

- in hoeverre moet men de opleidingsdoelen differentiëren naar richting en niveau, zodat men enigszins kan inspelen op de individuele talenten, mogelijkheden en beperkingen binnen de toegelaten studentengroep?
- in hoeverre is het aanvaardbaar studenten de mogelijkheid te geven lichte onvoldoendes met ruimvoldoende cijfers te compenseren?
- in hoeverre moet men accepteren dat pechvogels enige studieovertraging oplopen en de officiële cursusduur toch enigermate overschrijden?
- in hoeverre moet men verschillende categorieën studenten onderscheiden, elk met een eigen studiecontract, om recht te doen aan verschillen in beginniveau, in studiedoelen, in studie-inzet of studietempo, et cetera?
- en in hoeverre mag men toegelaten studenten alsnog verwijderen, ook al houden ze zich aan de ijverclausule van het contract, als ze toch ongeschikt blijken te zijn voor de desbetreffende opleiding?

In grote trekken moet het duidelijk zijn dat De Groot met zijn Expeditiemodel niet wenste te tornen aan het uitgangspunt dat het eindexamen van de opleiding een gegarandeerd kwaliteitsniveau moet representeren en dat de officiële cursusduur van de opleiding geen dode letter mag zijn. De kern van het Expeditiemodel is dat het doel en de duur van de opleiding zoveel mogelijk intact blijft en dat aan iedere toegelaten student passend onderwijs moet worden geboden om de studievoortgang binnen dat kader te optimaliseren.

De Groot zou zich in zijn graf omdraaien als docenten erin zouden berusten dat de ijverclausule weliswaar wordt nageleefd maar dat de studievoortgang van de toegelaten studenten niet voldoende blijkt te zijn om de gestelde doelen binnen het gestelde kader te bereiken. Ik ben benieuwd in hoeverre dat uitgangspunt van De Groot's expeditiemodel door Henk Witteman onderschreven wordt.³

Wes Holleman

weblog onderwijs 6-12-2011

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.onderwijsvanmorgen.nl/overzicht/themas/motivatie;>
<http://www.onderwijsvanmorgen.nl/het-expeditiemodel-1a/> (2/12/2011).

² *Selectie voor en in het hoger onderwijs, een probleemanalyse*. Staatsuitgeverij, 1972. Zie hfst. 3, pp. 24-44.

³ Hij stelt namelijk voor, vertraagde leerlingen niet met herkansingstoetsen lastig te vallen, maar hen bij onvoldoende toetsresultaten slechts te laten evalueren welke deficiënties nog moeten worden bijgespijkerd.